

Rapport

Komparative interviewdata om kulturkristendom og kulturasetro i Danmark

Hvor kommer danskeres viden om kristen og oldnordisk mytologi fra?

Hvad ved danskere om den kristne gud og de oldnordiske guder?

Hvorfor bærer danskere det kristne kors og Thorshammeren som smykke?

Hvornår udtrykker danskere deres kristne og oldnordiske kulturarv?

Bør man værne om den kristne og den oldnordiske kulturarv?

Uffe Schjødt

Lektor i religionsvidenskab

Aarhus Universitet

us@cas.au.dk

Henrik Reintoft Christensen

Lektor i religionsvidenskab

Aarhus Universitet

hc@cas.au.dk

Lauritz Holm Petersen

Ph.d.-stipendiat i religionsvidenskab

Aarhus Universitet

lh@cas.au.dk,

“[...] om det er i kirken eller på oldnordisk vis, det betyder ikke så meget for mig, det betyder mere, at vi har noget at være sammen om.” (K45)

Abstract

In this comparative study, we asked a sample of 25 Danes about their socialization into, knowledge about, and attitudes toward Christian and Old Norse culture and mythology. We show that common sources of knowledge for both cultures include teaching in school and storytelling at home. Knowledge of Christian culture also takes place in the mandatory preparation for the confirmation ceremony, while knowledge of Old Norse culture is supplemented considerably by self-selected media like tv shows, computer games, comics and books. Our sample reveals very limited knowledge of the Christian god, including Christ and the Holy Spirit. They show an equally limited knowledge of Thor, Odin and Freja, but knowledge of Thor as the mighty Thunder god with his hammer is the most consistent of all the divine figures. The Christian cross and Thor's hammer are both consistently recognized as religious symbols and as symbols of commitment and cultural heritage. The hammer is also associated with strength. The participants were better able to point to traditions that were Christian with Christmas (Jul) being, by far, the most mentioned event. Examples of behaviors associated with Old Norse culture were few and uncertain, but international sports events (Danish fan culture) were mentioned by a few. The sample participants generally agreed that both cultures should be kept alive and supported.

Indhold

Abstract	2
Indhold	3
1. Indledning	4
2. Metode	4
2.1 Sampling, indsamling og databehandling	4
2.2 Demografi	5
2.3 Interviewguide	5
2.4 Rapportering	7
3. Resultater	7
3.1 Hvorfra kommer danskeres viden om kristendom og oldnordisk mytologi?	7
3.2 Hvad ved danskere om den kristne gud, Kristus og Helligånden?	9
3.3 Hvad ved danskere om Thor, Odin og Freja?	12
3.4 Hvorfor bærer danskere det kristne kors og Thorshammeren som smykke?	16
3.5 Hvornår udtrykker danskere den kristne og den oldnordiske kultur?	18
3.6 Skal vi værne om den kristne og den oldnordiske kulturarv?	21
4. Diskussion	26
4.1 Metodiske problemer	27
5. Konklusion	27
6. Referencer	28

1. Indledning

Vi rapporterer her indsigterne fra 25 interviews med danskere om deres indsocialisering i, viden om, holdninger til og opfattelser af henholdsvis kristendom og oldnordisk kultur og mytologi. Undersøgelsen har til formål at udvide forståelsen for de to fænomener, kulturkristendom og kulturasetro. Begrebet kulturasetro er en pendant til begrebet kulturkristendom. Forskere er uenige om den nøjagtige definition af kulturkristendom, som både kan defineres snævert om danskere, der går i kirke uden at tro på den kristne gud (Nielsen, 2016), eller bredt om alle danskere, der er vokset op i en kultur påvirket af kristendom (Iversen, 2005). Vi placerer os et sted imellem: kulturkristendom refererer i denne rapport til danskere, der identificerer sig med de samme værdier og forestillinger som troende kristne, men uden at de tror på og dyrker den kristne gud med bøn og gudstjeneste. Kulturasetro refererer på samme måde til danskere, der identificerer sig med de samme værdier og forestillinger som praktiserende asetro, men uden at de tror på og dyrker de oldnordiske guder med bøn og blót (ofringer). I modsætning til begrebet kulturkristen, som i dag findes anvendt ude i samfundet (fx af tænkere, debattører og journalister), findes kulturasetro ikke som andet end et akademisk begreb. Faktisk findes der ingen simpel betegnelse for danskernes forhold til deres førkristne kultur. Hvorvidt kulturasetro er den bedste betegnelse for en sådan pendant til kulturkristendom, vil ikke blive diskuteret her (se Schjødt et al. 2022). Undersøgelsen læner sig op af en indledende undersøgelse fra 2020, som netop undersøger, hvorvidt kulturasetro findes i Danmark, og hvorledes fænomenet kan måles i den danske befolkning med både kvantitative og kvalitative måleredskaber (Schjødt et al., 2022).

2. Metode

2.1 Sampling, indsamling og databehandling

De 25 interviews blevet foretaget i forbindelse med kurset i religionssociologi og religionspsykologi med metode ved afdeling for religionsvidenskab på Aarhus Universitet i efteråret 2021. Udstyret med en fælles interviewguide fik hver studerende til opgave at interviewe en person fra deres lokale netværk, fx familie og venner fra deres hjemstavn, som ikke var fra universitetsverdenen, dvs. ingen medstuderende eller andre studerende. At anvende ikke-professionelle dataindsamlere er selvsagt ikke optimalt. Normalt vil en forsker være bevidst om at gå til interviewdeltagere på en ensartet måde for at undgå effekter af samtaleform. Når der imidlertid benyttes ikke-professionelle indsamlere, fx studerende, kan det være en fordel at lade mange

studerende indsamle i stedet for at have en enkelt indsamler på opgaven, for derved at minimere risikoen for systematisk støj fra problematiske interviewteknikker. Hvert interview blev anonymiseret og transskriberet af den enkelte studerende. Herefter blev indholdet sat ind i et fælles kodeskema, og tjekket igen for effektiv anonymisering, således at ingen identificerbare oplysninger indgår i det tilgængelige datasæt.¹

2.2 Demografi

De 25 Interviewdeltagere bestod af 16 kvinder og 9 mænd, som i gennemsnit var 37 år med en spredning på 21-78 år (samplet er bimodalt distribueret, hvilket i dette tilfælde betyder, at der er mange unge deltagere i 20'erne og ældre deltagere i 50'erne og 60'erne, men ingen i 30'erne). 13 deltagere kom fra Aarhus og Aarhus omegn, resten kom fra forskellige steder i Jylland, fx Randers, Aalborg, Hobro, Haderslev, Hanstholm, Fuglsø. Uddannelse og job varierer betragteligt, fx pædagog, slagter, sygeplejerske, social og sundhedsassistent, elektriker, gastronom, antropolog. Deltagerne rapporterede deres politiske ståsted ved at vurdere sig selv på et venstre-højre spektrum eller ved at nævne det parti, som de stemmer på. 14 betegnede sig selv som liggende til venstre eller nævnte et parti, som ligger til venstre, mens otte betegnede sig selv som liggende til højre eller nævnte et parti til højre. Tre svarede enten i midten eller undlod at svare. 20 deltagere svarede nej til, hvorvidt de ville beskrive sig selv som aktive kristne (fire svarede ja, mens én undlod at svare). Ingen deltagere ville beskrive sig selv som aktive asetro (seks undlod at svare).

2.3 Interviewguide

Undersøgelsens interviewguide indeholder følgende spørgsmål i fast rækkefølge. Spørgsmål 0 er tænkt som et åbningsspørgsmål, der udelukkende har til formål at åbne for interviewsamtalen (indgår derfor ikke i rapporten).

Nr.	Spørgsmål
0	Tænker du nogensinde på, at vi i Danmark både har en kristen og en førkristen kulturarv?
1	Hvor har du din viden om kristendom og den kristne Gud fra? (ved tavshed foreslå fx sange, skole, børnefortællinger, film, tegneserier osv)

¹ For adgang til det fulde datamateriale, kontakt us@cas.au.dk

2	Hvor har du din viden om oldnordisk kultur og de oldnordiske guder fra? (ved tavshed foreslå fx sange, skole, børnefortællinger, film, tegneserier osv)
3	Hvad ved du om den kristne Gud?
4	Hvad ved du om Kristus?
5	Hvad ved du om Helligånden?
6	Hvad ved du om Thor?
7	Hvad ved du om Odin?
8	Hvad ved du om Freja?
9	Hvad forstår du ved en 'rigtig viking'?
10	Hvad forstår du ved en 'rigtig vikingekvinde'?
11	Hvorfor tror du folk bærer det kristne kors som smykke? (ved tavshed foreslå <i>symbol, tro, stil, politisk?</i>)
12	Hvorfor tror du folk bærer thorshammeren som smykke? (ved tavshed foreslå <i>symbol, tro, stil, politisk?</i>)
13	Hvornår udtrykker vi danskere vores kristne kultur mest? (ved tavshed foreslå fx <i>konfirmation, bryllup, jul, påske</i>) Opfølgende: hvad med dig selv?
14	Er vores kristne kulturarv noget, vi skal værne om i Danmark? (opfølg med <i>Hvorfor/hvorfor ikke?</i>)
15	Hvornår udtrykker vi danskere vores oldnordiske kultur mest? (ved tavshed foreslå fx <i>drukkultur, ædegilder, humor, frisind, jul, nisser</i>) Opfølgende: hvad med dig selv?
16	Er vores oldnordiske kulturarv noget, vi skal værne om i Danmark? (opfølg med <i>Hvorfor/hvorfor ikke?</i>)

2.4 Rapportering

Besvarelsene sammenfattes nedenfor og suppleres med små tabeller for hvert spørgsmål med citater fra deltagerne. Citaterne fremstår i en redigeret udgave, hvor teksten er gjort læsbar, så deltagerne ikke fremstår unødvendigt fjollede på grund af det talte sprog, fx grammatiske fejl, gentagelser, pludselige indholdsskift og sætningsændringer osv. Tekst inden for klammer, [...], er sat ind af forfatterne for at lette forståelsen. Klammer uden indhold betyder, at forfatterne har fjernet en passage pga. irrelevante eller meningsforstyrrende elementer.

Til hvert spørgsmål har vi udvalgt ca. 5-10 citater, som vi mener repræsenterer deltagernes mest typiske svar. Da undersøgelsens primære formål er at belyse fænomenet kulturasetro i kontrast til kulturkristendom, har vi valgt at prioritere spørgsmål om oldnordisk kultur og mytologi med flere citater. Kulturkristendom er et bedre belyst fænomen, og vi henviser til tidligere forskning (fx Borup 2016; Nielsen 2016; Mauritsen 2022). Besvarelser på spørgsmål 9 og 10 om opfattelsen af vikinger og vikingekvinder rapporteres ikke i denne rapport, fordi de ikke tilbyder en sammenligning mellem kulturkristendom og kulturasetro (vi henviser interesserede til interviewmaterialet i sin helhed).

3. Resultater

Vi har delt resultaterne op, så de afspejler undersøgelsens komparative formål, nemlig, at sammenligne deltagernes forhold til henholdsvis kristen og oldnordisk kultur. Deltagernes forhold til de to kulturer behandles derfor særskilt for hvert spørgsmål (kristen kultur først og derefter oldnordisk kultur). Hver deltager beskrives med køn (M/K) og alder, fx K51.

3.1 Hvorfra kommer danskeres viden om kristendom og oldnordisk mytologi?

Deltagerne rapporterer, at viden om kristendommen og den kristne gud (tabel 1) primært kommer fra tre kilder: folkeskolen/kristendomsundervisning (fx K24, M23, K45, M25), hjemmet/familien (fx M23, K24, M27), og kirken/konfirmationsforberedelse (K24, M25, M27).

Tilsvarende kommer deltagernes viden om oldnordisk kultur og mytologi (tabel 2) fra folkeskolen/gymnasiet (K25, K21, K59, M22), hjemmet/familien (K21, M26), men også i væsentlig grad fra populære/selvvalgte medier, fx film, tegneserier, bøger, internet (K59, M22, M65). Enkelte af de ældre interviewdeltagere pointerer, at nordisk mytologi og asetro ikke er noget, de har kendt til som børn (fx M56), hvilket kunne tyde på, at nordisk kultur og mytologi i mindre grad har været undervist i folkeskolen for ca. 50 år siden. Denne pointe passer med et generelt mindre kendskab til nordisk mytologi blandt ældre sammenlignet med undersøgelsens

ynge deltagere (se besvarelsene på de øvrige spørgsmål nedenfor). Generelt får vi indtryk af, at deltagerne er mere usikre på, hvor deres viden om oldnordisk kultur og mytologi kommer fra sammenlignet med deres viden om kristendom (K59, M65).

Tabel 1	Hvor har du din viden om kristendom og den kristne gud fra?
Deltager	citater
K24	“Folkeskolen og gymnasiet. Og ja, vel også til konfirmationsforberedelse.”
M23	”Mest folkeskole, tror jeg. Og så har jeg også fået læst børnebibelen højt som barn.”
K24	“Jeg har fået læst børnebibelen som barn, så mine forældre har i hvert fald lært mig noget. Ellers konfirmationsforberedelse og kristendom i skolen. Det er i hvert fald grundviden. Og så kan jeg godt finde på at søge på nogle kristne ting, hvis jeg synes det er spændende. Så også internettet.”
K45	”Den er jo primært fra skolen, øh.. men det er også fra min bedstefar og bedstemor, øh... ikke så meget hjemmefra.. så er der også det, jeg selv har læst.”
M25	”Det har jeg fået fra folkeskolen, hvor jeg har haft kristendom. Derudover er jeg konfirmeret, så der har jeg også fået en masse viden om kristendommen fra.”
M27	”Både fra at jeg selv er konfirmeret, og så, tror jeg, det man har fået fortalt af sin familie. Jeg har selv en familie, der har været i menighedsrådet, altså som er kristne. Og som har været kordegn i kirken, og har været meget en del af den danske folkekirke. Så jeg tror, at de kristne værdier fra [jeg var] helt lille er blevet ført videre til mig. Uden at det var noget, der blev pålagt mig, men som sådan noget man havde at se op til.”

Tabel 2	Hvor har du din viden om oldnordisk kultur og de oldnordiske guder fra?
Deltager	citater
K25	“Det er nok igen [ligesom kristendom] gennem folkeskolen . Jeg gik på friskole til jeg gik i 7. klasse, og der havde vi en emneuge, hvor vi havde om de nordiske guder og skulle lave et teaterstykke og sådan nogle ting”.
K21	“Primært folkeskolen, men min onkel er også ret klog til det.”
K59	“Altså, [...] det har jeg nok, øh... især fra skolen – og så nok også fordi, at jeg har læst noget om det, fordi jeg synes, at det har været spændende [...]”
M56	“Jamen, den får jeg jo først senere i livet, fordi det var ikke noget man beskæftigede sig med dengang [i deltagerens barndom] overhovedet”.
M65	“Øh,[...] tegneserier, måske tegnefilm, og måske også noget fra gymnasie, hvor

	det var en del af pensum, altså, det er fandme lang tid tilbage.”
M25	”Det må jo nok også være igennem noget kristendomsundervisning, vi har haft i folkeskolen, hvor vi har lært om nordisk mytologi og alle de der ting. Og så har der jo været nogle serier i fjernsynet, der har omhandlet de ting.”
M27	”Jeg tror, det er sådan noget, man har set i tv’et – julekalender, og sådan nogle forskellige ting. Og det har været fra barn af, man har oplevet og set det.”
M22	“[...] jeg tror, man lærer meget om det i skolen, og personligt som en meget historie interesseret person, så har jeg også selv opsøgt meget information om det og læst mange bøger omkring det og sådan noget. Så ja, det er nok der, jeg har det meste af min viden fra.”
M26	”Min far har stået for det første [oldnordisk kultur] [...] Men han er ikke asetro selv eller noget [derfor fortalte han ikke om de oldnordiske guder?], men han er meget interesseret i historie og meget interesseret i vores danske kulturarv [...]”

3.2 Hvad ved danskere om den kristne gud, Kristus og Helligånden?

De fleste deltagere har kendskab til den kristne gud (tabel 3), men kendskabet virker hos flere usikkert og begrænset. Ofte forbindes ‘den kristne gud’ primært med Jesus. Citaterne fra både M25 (‘han er Jesus’ far”) og M27 (som opfatter ‘den kristne gud’ som en skikkelse snarere end en person) afslører imidlertid, at forbindelsen ikke skyldes, at ‘den kristne gud’ opfattes som synonym for Jesus Kristus. Flere forbinder desuden den kristne gud med skabelsen (fx K45, K24). K45 veksler eksempelvis mellem at tro på den kristne gud og big bang.

Deltagerne er ligeledes usikre i spørgsmålet om Kristus (tabel 4), som flere lige skal have identificeret som Jesus Kristus (fx M23). Kristus beskrives som frelseren (fx K51), som helbreder (M23, K51, K21), som guds søn (K61, K45), som næstekærlig (K21). M25 forbinder Kristus med jul, men placerer fejlagtigt korsfæstelsen som den centrale julebegivenhed. K63 forklarer, at Jesus blev halshugget, før hun retter sig selv.

Deltagerne ved meget lidt om Helligånden (tabel 5). Enkelte forklarer, at Helligånden er en del af den treenige gud (fx K24, K59), at den er involveret i undfangelsen af Jesus (K51, K59), og symboliseret som due (K24).

Generelt virker deltagerens viden om de tre centrale skikkelser i kristendommen usikker. I det omfang, deltagerne repræsenterer en større befolkningsgruppe i Danmark, synes besvarelserne at åbne for spørgsmålet om, hvorvidt ‘den kristne gud’ overhovedet er den samme som den ‘Gud’, danskere tror på ifølge diverse surveys om dansk religiøsitet (Andersen, Erkmén & Gundelach 2019). ‘Den kristne gud’ synes mest at være forbundet med forestillingen om Jesus som kærlig og frelsende figur. Dog får vi indtryk af, at flere af deltagerne har mere

viden om 'den kristne gud' og 'Kristus' end de giver udtryk for (fx tabel 3, K24, tabel 4, M25), mens deres viden om Helligånden vitterligt er uklar.

Tabel 3	Hvad ved du om den kristne gud?
Deltager	citater
K27	“Han – det er en mand ... og han døde for vores synder, for at øhh hjælpe mennesker ... han prædiker næstekærlighed. Hans mor hed Maria og hans far hed Josef. Han er det kristne symbol på alt, tror jeg. Han er det gode. Jeg tror det er det.”
M25	“Uh ha, ikke så meget vil jeg sige. Men jeg ved da, at han tilgiver alle vores synder, og at han altid vil os det bedste. Øh det er nok det. Så er han Jesus' far.”
K61	”jaa, hmm, jeg ved, at han er god, og han er kærlig. Han er favnende. Og han... hvis man kan sige det ... så har han et paradisisk, hmm, et paradisisk endepunkt.”
M27	”[...] jeg har ikke læst noget selv, men jeg ved, at Gud havde disciple, og nogle til at formidle hans tro på jorden. Men jeg kan ikke rigtig se for mig, at han er sådan en person på jorden, men han er en skikkelse, som taler til nogen, som formidler hans ord.”
K45	”Altså, jeg tænker, at det er en han - det er det i mit hoved. Nogle gange tror jeg faktisk, at han har skabt jorden øhh.. andre gange tænker jeg det er The Big Bang. Men jeg tror også, det handler meget om, hvad vi har behov for at tro.”
K21	“Han er treenig. Han er delt i Fader, Søn og Helligånd. Han tilskrives at have skabt universet på 6 dage, hvoraf syvendedagen blev hviledagen. For kristne tilskrives han magiske kræfter.”
K24	“Er det ikke at han er alle steds nærværende? Jeg ved det ikke... Jeg ved ikke så meget om Gud. Det kommer an på hvilket udgangspunkt man skal tage – nogen mener jo han har skabt verdenen. Det mener jeg ikke.”
K24	“Ikke så meget [...], det var ham der ifølge biblen skabte jorden. Og han har de ti bud og sådan noget.”

Tabel 4	Hvad ved du om Kristus?
Deltager	citater
M23	“Altså jesus? Jamen, han er guds søn, og så havde han nogle disciple ...han kunne helbrede de syge, og så genopstod han fra de døde.”
K61	”Jeg ved, at han er Guds søn, og han blev ofret for vores synder”

M25	”Jamen, han var jo født af Jomfru Maria. Han var Guds søn nede i Betlehem, og så skulle han ligesom formidle Guds budskab. Og ja, så er der jo alle de der ting op mod jul, hvor han blev korsfæstet, og han genopstod og alle de der klassiske ting. Det er nok det, jeg ved om ham.”
K45	”[...] så tænker jeg, det er en mand, som har betydet rigtig meget for religionen og indførelsen af den. Ikke nødvendigvis at det er Guds søn, men jeg tror bare, det er en, der har betydet rigtig meget for at få indført kristendommen i vores samfund.”
K51	“Jamen, der ved jeg, at han er søn af Gud. Og han var frelseren. Og han kunne noget med healing. Og så kunne han lave vand til vin. Og gå på vandet. Og havde langt hår. Og blev korsfæstet.”
K63	“Jamen, [jeg kender] fortællingen om ham. Hvordan han blev halshugget- næ det blev han ikke. Han blev hængt op. Og han stod op i påsken første påskedag tror jeg nok det var. Så lidt almindelig viden.”
K21	“Han blev ikke ret gammel, fordi han blev slået ihjel på korset. Han blev forrådt af Judas. Han havde disciple og kurerede de syge og blinde. Han var næstekærlig og god.”

Tabel 5	Hvad ved du om Helligånden?
Deltager	citater
K51	“Den ved jeg ikke så meget om andet end, at den er sådan lidt i fokus, men Helligånden var vel øh... Den der gjorde Jomfru Maria gravid. Det er vist alt det, jeg ved.”
M22	“Det vil jeg så sige er begrænset, det er igen det her, man får at vide i folkeskolen og alt det her med, at Helligånden er sådan en, hvad kan man kalde det, næsten sådan en følelse, en fornemmelse, en spirituel oplevelse. Ligesom sådan en usynlig arm af gud eller noget i den stil, der kan påvirke ting. Det er sådan det, jeg ved om Helligånden.”
K24	“At det er den tredje ting af de tre ting: Gud, Jesus og Helligånden. Ikke så meget andet, nej.”
M27	”Altså ordet Helligånden, det har en eller anden betydning i mit hoved, men [...] jeg kan ikke sætte ord på, hvad det er. Det første indtryk, er bare sådan noget, med at det er der, hvor folk har fundet svar på deres ting, hvis de har søgt et eller andet. Men det siger mig ikke noget, så jeg kan ikke sætte ord på, hvem det er, og hvad det er.”
M25	”Dér vil jeg faktisk sige, at jeg ikke rigtig ved noget. Jeg ved, at vi bekender os til den i trosbekendelsen. Men udover det, så har jeg jo også hørt præster, der har snakket om Helligånden. Men altså jeg kan ikke rigtig sætte Helligånden på plads, eller sådan i bås, ligesom jeg kan med Gud og Jesus, synes jeg.”

K59	”Helligånden? Det var den der, der befrugtede Jomfru Maria. Altså Helligånden er vel en del af den treenige Gud. Men altså hvad ved jeg om den? Ikke ret meget. Det er vel en eller anden ’spirit’ der er imellem os. Det ved jeg ikke rigtigt så meget om. Den er lidt ukonkret den der helligånd”
K24	“Helligånden er det ikke det, der er en due? Det er umiddelbart det, jeg kan sige om helligånden.”

3.3 Hvad ved danskere om Thor, Odin og Freja?

Deltagerne ved generelt, at Thor er tordengud, bevæger sig i himlen, er stærk og har en hammer (fx K24, K51, K27, M41 osv.). Herudover er der stor usikkerhed (tabel 6). Nogle nævner vognen med bukke (fx M21), andre en vogn med heste (fx K61). Flere forbinder Thor med religion (asetro) (fx M21, M22, K27).

Deltagerne er mindre enige i deres viden om Odin (tabel 7), men flere nævner, at han har ét øje, at han ved alt, har ravne, er den øverste gud, er Thors far, og at han har lagt navn til onsdag ligesom Thor har lagt navn til torsdag. Der findes dog flere usikkerheder. Nogle blander Odin sammen med Thor, fx ved at udstyre ham med en hammer (K61). Til gengæld er der flere fortrinsvis unge deltagere med omfattende viden, som kender myterne om hesten Sleipner, Odins spyd, mimers brønd. Kun én enkelt (K21) forbinder Odin med religion (asetro).

Deltagerne ved meget lidt om Freja (tabel 8). De fleste identificerer hende som kærlighedsgudinde (fx M21, K24, K27) og som smuk og feminin (fx K25, K45) og navngiver til fredag (K24). Derudover hersker der kun få og meget usikre opfattelser. Flere foreslår tvøvende, at hun måske var Thors eller Odins hustru (fx K51, K61, M27, K45). Enkelte forbinder hende med Ydun, valkyrierne og andre kvindelige gudeskikkelser i oldnordisk mytologi (K27, M26).

Generelt virker deltagernes viden usikker og begrænset. Opfattelsen af Thor er den mest konsistente på tværs af både de kristne og oldnordiske gudeskikkelser. Vi finder desuden en tendens, som bør undersøges yderligere: De ældre ved ikke nær så meget som de yngre deltagere, og de nævner flere fejlagtige detaljer. Vi får desuden det indtryk, at de yngre deltagere ved mere om de oldnordiske guder end om de kristne skikkelser, mens de ældre ved mere om de kristne end de oldnordiske.

Tabel 6	Hvad ved du om Thor?
Deltager	citater
K24	”At det er ham med hammeren. Tordenguden i den nordiske mytologi.”

M65	[om Thor] Jamen meget muskuløs og stærk og snarrådig og måske også lidt overmodig - og til tider måske også lidt naiv [...].”
K51	”Han [Thor] var asernes Gud. Og jeg ved, at Thor havde Thors hammer som sit våben . Så ved jeg også, at Thor han skabte torden. Og det gjorde han fordi han kastede sin hammer.”
M21	”[om Thor] Søn af Odin. Central Gud i asetroen. Gud af torden, men ikke krigsgud som mange tror, det er jo Tyr, der er krigsgud. Han er kendt for sin hammer, Mjølner. Han har en vogn, hvor det siges, at det er den, som skaber torden, når Thor kører hen over himmelen. Så har han to magiske geder.”
M22	”Thor var jo den førkristne, altså asatroens, en af de store guder, han blev meget værdsat, han var meget vigtig inden for asatroen som tordengud ...og beskytter af Midgård var han meget indenfor. Så han blev meget ofte bedt til. Der er også fundet rigtig mange altså, udgravninger af folk, der har efterladt smykker med thors hammer i sig. Og du kan jo se hvor populær den afbildning stadigvæk er nu til dags af torshammer, du kan jo købe alverdens ting og sager der her Thors hammer i sig.”
K27	”Han er gud i asetro, og han kan lave tordenvejr og han har en sej hammer, og han er rimeligt badass, synes jeg. Han har slåset med Midgårdsormen og den store kat, som jeg heller ikke kan huske, hvad hedder, men som i virkeligheden er Midgårdsormen.”
K61	”Thor det er ham der rider hen over skyerne eller himlen når han er vred, med hestene.”
K63	”øh Thor [...] det var ham der hamrede. [...] den hårde mand... Vi har faktisk opkaldt vores føl sidste år som Thor og Sif. Fordi det var halvmåne, så lidt tænkte vi da over det.”
M41	”Han, øh, har en hammer, og er tordenguden, og hans hammer hedder mjølner.”
M27	”Han laver lyn, han bruger en hammer, og så er han vejrgud [...] Han er Odins søn, og Gud af Valhalla.”
K23	”Om Thor? Jamen han er tordenguden. Han havde sin vogn, han kørte på, der var to geder. Det er virkelig det. Han havde vist også to børn. Han er gift. Det er det jeg ved.”
M23	”Thor! jamen han er stærk og har en hammer og jager jætter, og så har han en vogn og nogle geder, som kan genopstå”
M25	Uh, det er ham, der laver lyn og kører på sådan en dims, altså med heste og sådan noget. Altså han slår med sin hammer og laver lyn. Det er ham den stærke Gud.”
K59	”Han har en hammer. Han er sådan en stærk gud, sådan fysisk. Nu siger jeg bare noget, og jeg ved ikke, om det passer... Og hvis det tordner, og børnene er bange, så siger vi ’det er bare Thor der kører rundt på sin vogn’ – han havde

	også en vogn.”
--	----------------

Tabel 7	Hvad ved du om Odin?
Deltager	citater
M21	“Overgud i Asgård. Han mangler det ene øje, som han har ofret for at kunne se alt. Har to ravne som hjælper ham med at se alt. Har en ottebenet hest, Sleipner, som han rider på, når han skal i krig, hvor han også har et spyd.”
M65	“Ikke så meget, altså. Ikke ret meget, faktisk. Også igen, fra sådan populærgenren, og jeg ved, at han var ligesom overhovedet ikke? Ja, det vil jeg sige. Ikke så meget andet.”
K27	Odin har et øje og to af de sejeste ravne i hele verden, Hugin og Munin, og han er gudernes konge, og han er ligesom overhovedet i Valhalla, og han er far til Thor og Loke og sikkert mange andre.”
K61	”Odin er også en gud ... Med en hammer ... Altså Odins Hammer.”
M26	“Han har ét øje, fordi han har givet det andet væk i mimers brønd for at kunne se hvad der foregår i Midgård og i Udgård højest sandsynligt nårh ja han har to ravne, Hugin og Mugin, tror jeg hehe.. øh og en hest med otte fødder som hedder Sleipnir.. øhm han er den øverste af guderne øh i Valhalla, og han, ja han er også far til mange af guderne, øh ja han dør også i ragnarok af Fenrisulven som vi ved fra Jul i Valhalla, hehe
M27	”Jeg tror, det er Thors far, han er Gudén af Valhalla, eller midgård, eller hvad det nu hedder. Han ser alt, og høre alt, og han har to krager, der er hans øjne, fordi han er blind. ”
M23	“jeg ved ikke så meget om ham.. men han ved vel alt og har ét øje, og så er der et eller andet med en brønd.... men det kan jeg ikke lige huske... så har han nogle ravne og er gudernes boss”
M26	“Ja, han er jo ham, der sådan styrer det i det nordiske. Ham, der er lederen, tror jeg.”
K24	“Det er i hvert fald den gode af dem. Odin er så broren til Thor. Odin er ham der har en hammer. Nej, det er Thor. Jeg ved faktisk ikke særlig meget. Men for mig er han symbolet på det gode, og så har jeg altid fået at vide, at det er ham, der lagde navn til onsdag.“
K23	”Jamen han var jo gudernes Gud. Han var den ældste og den klogeste. Ja, det var det.”
K24	At han er far til Thor, det er ham der overhovedet... Asernes konge eller sådan noget. Onsdag er opkaldt efter ham og torsdag efter Thor.
M41	“Ikke ret meget, øh, ikke noget “

K45	”Han har ligesom været den højeste gud inden for oldnordisk, havde kun ét øje, og jeg kan ikke huske hvem det er, der har taget det andet, øhh... men ligesom ham der samlede guderne, ja.”
K25	”Åh... Odin er klog, fordi han har ofret sit øje, tror jeg. Noget med... ned i en brønd. Hvad er det nu han hedder? Mimer?”
K21	”Ifølge Asatroende er han kongeguden. Han har to ravne.”
K59	”Han var sådan lidt mere en luskebuks. Jo, han var nok sådan en der satte lidt lus i skindpelsen. Ham ved jeg ikke så meget om.”

Tabel 8	Hvad ved du om Freja?
Deltager	citater
K24	”At fredag er opkaldt efter hende, og at hun var gud for et eller andet – kærlighed? Et eller andet. Måske. Hun var i hvert fald med i Jul i Valhal [tv-serie], så der kender jeg [hende] også lidt [fra].
M21	”Kærlighedsgudinde, smuk. Ved ikke så meget.”
M65	”Min søn havde engang en kæreste, der hed Freja... [jeg ved] ikke ret meget heller. Igen, så lægger jeg mærke til, at Freja går igen i sproget ikke? ..mange steder. Øh. Både geografisk med gadenavne, og vi har jo også Randers Freja, ikke, fodboldholdet - det går lidt igen forskellige steder, og jeg noterer mig også, at det er blevet et populært pigenavn. Men jeg tænker, at Freja, ved jeg fandme ikke ret meget om, faktisk.”
K24	”Hun er den her meget afrodite-agtige figur. Hun er kærlighedens gudinde. Men jeg synes faktisk også hun er afbildet som hyperfeminin, ..noget jeg ikke selv associerer mig med. Men på en måde, så passer det alligevel til hende, fordi det er kærligheden.”
K27	”Kærlighedsgudinde. Øhh, hun bevogter livstræet og har de der æbler, som giver guderne kræfter. Ellers er det bare noget, jeg har set i Jul i Valhal [tv-serie]. Men øhh, hun repræsenterer kærlighed og alt, hvad der er smukt og dejligt.”
K63	”Freja var ... den gode gudinde fra skabelsen. Er det ikke rigtigt?”
K21	”Freja anses for at være kærlighedsgudinden.“
M26	”Det er kærlighedsgudinden og den smukkeste af guderne, jep, hun er så til gengæld gift med en af de knap så skønne mænd fra Valhalla, så vidt jeg forstår. Øh, jeg bliver lidt i tvivl om hun også er frugtbarhedsgudinde, er det ikke Ydun? I øvrigt i Valhalla bliver hun portrætteret som kriger, det tvivler jeg ikke på, at hun er i nordisk mytologi, for der gik de også meget op i valkyrier og kvindelige magter, de er stærke. Hvad har vi mere, Freja, ja jeg tror ikke at jeg har så meget mere der.”

M23	“Freja, ja, hun er vel kærlighedsgudinde og, ja, jeg ved ikke så meget om hende.”
K51	“Jamen Freja, mener jeg faktisk, er Thors kone, det var egentlig det, jeg ville have været inde på førhen. Tror jeg nok. Og så hvis, øh, jeg husker rigtigt, jamen så er hun kærlighedens... Står for kærlighed og frugtbarhed.”
M27	”Kærlighedsgud. Forælder til Thor og Loke, kone til Odin. Måske, tror jeg?”
K23	”Jamen, hun var jo kærlighedsgudinden. Hun var også gudinde af noget mere, som jeg ikke lige kan huske.”
K61	”Altså, hun var hustru til Thor, mener jeg... eller Odin tror jeg.”
M25	”Åh nej. Jamen, hun kan også et eller andet. Det er noget med, at alle guderne, de har ligesom en særlig ting, de kan. Men er det ikke noget med, at Freja har med æbler at gøre, eller det er måske forkert? Det kan jeg ikke huske. Men hun er en pige, og ja, en kvindelig gud. Mere kan jeg ikke huske.”
K45	”Jeg mener, det var hende der var kærlighedsgudinden, øh. Og jeg kan ikke huske, om det var hende, der var gift med Thor, det tror jeg ikke, det er, men hun er kærlighedsgudinde.”
K25	”Freja er kærlighedens gudinde. Ja... Jeg ved ikke, hvem hun er gift med, men hun er sikkert sammen med nogen, en eller anden. Har hun måske flere? Det ved jeg ikke. Men hun er meget smuk.. jo, en smuk kvinde.”
K45	“At hun er skøn. Ej, jeg ved ikke noget om Freja.”
K59	”Ikke ret meget. Freja det er.. nej... Jeg ved godt, at der var en, der hed Freja, men hende ved jeg ikke noget om sådan lige umiddelbart.”

3.4 Hvorfor bærer danskere det kristne kors og Thorshammeren som smykke?

Bemærk at disse spørgsmål er formuleret indirekte, således at deltagerne vurderer, hvorfor de tror ANDRE bærer kors og hammer som smykke.

Det kristne kors (tabel 9): Deltagerne vurderer at korset i høj grad bruges til at symbolisere ejerens kristne tro (fx K25, K51, M26), og det vurderes, at korset for den troende muligvis føles trygt at bære som smykke (K51). Enkelte nævner, at korset er et flot smykke, og der åbnes for at man godt kan bære et kors uden at være troende kristen (M23). Dog forklarer to deltagere, at de aldrig selv ville bære et kors, fordi de ikke er kristne (K24, K25). K24 har endda selv et dagmarkors, men synes det ville være pinligt at gå med.

Thorshammeren (tabel 10): Deltagerne vurderer ligeledes, at Thorshammeren er et religiøst symbol for praktiserende asetro (fx M26, K51). Flere mener, at den symboliserer styrke og maskulinitet (fx K51, M27), og at ejeren har en forbindelse til Thor (fx K24, M26) (se i

øvrigt interviews med praktiserende asetro om thorshammeren som symbol og smykke, Schjødt et al., 2022). Enkelte foreslår, at thorshammeren for danskere, som ikke praktiserer asetro, snarere symboliserer en forbindelse til det oldnordiske, fx vikinger (K24). En enkelt deltager, hvis far har en thorshammer, foreslår, at hammeren signalerer, at man foretrækker oldnordisk kultur frem for kristendom (K23). Få mener, at hammeren primært bæres af æstetiske årsager (fx K54).

Tabel 9	Hvorfor tror du, folk bærer det kristne kors som smykke?
Deltager	citater
K25	”Hmm... Altså, der er jo noget symbolsk i det, tænker jeg. Det er jo sådan en form for statement, at man er kristen. Det er også ret flot. Jeg har selv fået sådan et kors i dåbsgave, så på den måde har det en mere sentimental værdi for mig. Jeg vil aldrig selv gå med det, fordi jeg vil synes det var pinligt. Jeg ville ikke have lyst til det, fordi jeg bestemt ikke betegner mig selv som værende kristen.”
M23	“Det er vel i sidste ende fordi man tror på de kristne værdier.. men jeg tror nu ikke, at alle dem der går med kors er super troende.”
K51	“For at vise, øh... At de har deres tro. For at stå ved deres tro, og fordi det føles, øh... Jeg tror der er sådan et eller andet mere i det, at det føles rigtigt. Trygt at bære det på sig som et smykke.”
M26	“Fordi man tror på Jesus og Gud. Så går man med det der kors. Fordi han blev hængt på et kors. Det tror jeg er derfor. Også fordi det er pænt at gå med... for at vise, at man går op i kristendom.”
K24	“Det kan da være, at der er nogen, som har fået det i gave, og så tænker, det er en fin gave. Sådan er der i hvert fald med mange af mine smykker. Jeg har fået det [et smykke] af min farmor og så går jeg med det fordi det minder mig mere om min farmor. Jeg har også et dagmarkors, men jeg går faktisk ikke med det, fordi jeg gider ikke selv, altså, jeg er ikke kristen, så jeg gider ikke vise det på den måde. Så jeg ved ikke, for nogen er det måske bare et smykke. Det kan da godt være, at for andre er det for at vise, at de er kristne.”

Tabel 10	Hvorfor tror du, folk bærer thorshammeren som smykke?
Deltager	citater
K24	“Fordi de tænker, at Thor, han er nice. ..det ved jeg ikke, måske et symbol på styrke og lidt nordiskhed. Den nordiske mytologi generelt, måske.”
M26	“Ja, det er et godt spørgsmål. At man tror på Thor, vil jeg mene. Og man har en eller anden tilknytning til ham. Fordi man går op i det nordiske, de nordiske guder, så har man det. Det vil jeg mene.”

M23	“Thors hammer er vel sådan en, man kan gå med, om man er asatroende eller ej. [...] Jeg tror folk regner med, at det giver dem styrke at gå med den.”
K61	”hmm... jeg tror, det er en meget lille del, som går med det på samme måde som et kors af kristen overbevisning. Altså ... på den måde at vise omverdenen at man tror på asetro. Jeg tror andre går med det, fordi de synes det er flotte smykker, og de er lidt gamle og lidt nordiske i præg, ikke så meget for at vise en trosretning.”
K23	”Ja, altså, [...] Altså nu ved jeg, at min far, han gør det jo, og det er også for at tage afstand fra kristendommen, [noget] med at vi mere går op i vikingetiden, at den er noget, der definerer os mere end kristendommen.”
K51	“Jamen, helt klart dem der så er asetroende... for dem vil det jo ikke være et kors, så vil det jo være Thors hammer. Og så symboliserer det, det der styrke. At man står ved sin tro, når man har sådan et smykke.”
M27	”Jeg tror mere, det er sådan personligt, fordi det er altid typer, der bærer en thorshammer. Det er sådan nogle langhårede mænd. Jeg kan selvfølgelig ikke generalisere, eller sætte folk i en bås. Det må man ikke, men med min personlige erfaring, vil jeg sige, det er folk, som vil symbolisere en kraft ved Thorshammer. Så det er vel også styrke. Det kunne jeg forestille mig, at de mænd, der går med det, vælger det, fordi det er en maskulinitets-ting. Det er et symbol på kraft og styrke og lyn, det tror jeg.”
K59	”Det er, fordi det er sejt, tror jeg. Der er selvfølgelig også nogle, som gør det, fordi de er asetroende, men dem er der trods alt nok ikke så mange af... Jeg tror det er, fordi at man synes, det er lidt sejt.. jeg synes også, det er lidt sejt. [...] Det er sådan lidt oldnordisk. Jeg kan også godt lide sådan nogle vikingsmykker; armbånd og de kopier der, man kan få – det er også flot.... Det er kunstfærdigt på en rustik måde.”

3.5 Hvornår udtrykker danskere den kristne og den oldnordiske kultur?

Forskellen i deltageres forhold til kristen og oldnordisk kultur er tydeligst i besvarelserne på spørgsmålet om, hvornår danskerne udtrykker de to kulturer. Bemærk, at spørgsmålene ikke er rettet udelukkende mod deltagerens egen adfærd, men mod ‘vi danskere’ generelt, så det er en bredere vurdering fra deltagerne, vi får adgang til.

Kristen kultur (tabel 11): Julen er suverænt den tradition, der nævnes oftest som udtryk for den kristne kultur. Jul og særligt at gå i kirke ved juletid synes at indkapsle deltageres opfattelse af danskernes måde at udtrykke den kristne kultur på. Traditionen med at gå i kirke ved juletid forbindes med familie, hygge (fx M27, M22) og sammenhold (M22). En enkelt (M25) peger på, at man i kirken fejrer Jesu fødsel, men ikke når man kommer hjem derfra. Én peger på traditionen med at synge salmer, når der danses om juletræet (M41). Af andre højtider

nævnes primært påsken, men også skt. Hans aften og kalenderens helligdage. Overgangsritualer som dåb, konfirmation, bryllup og begravelse nævnes også (K24, M26), men interessant nok i langt mindre grad, muligvis fordi disse traditioner er relativt sjældne begivenheder og ikke fylder så meget i bevidstheden som de årligt tilbagevendende traditioner.

Oldnordisk kultur (tabel 12): Deltagerne er væsentligt mere usikre på, hvornår danskerne udtrykker oldnordisk kultur. Ofte er interviewerens nødsaget til at give eksempler for at få deltageren i tale (fx K25, M25). Et par deltagere nævner dog sport som et sted, hvor den kommer til udtryk (M41, K24). Én nævner jul og Sankt hans aften, ‘hvor der kommer lidt viking’ over hende (K59). En anden nævner danskernes interesse i museer og vikingelejre, hvor den oldnordiske kultur bringes i spil (K23). Én enkelt pointerer, at danskere, som er asetro, jo udtrykker den ved at dyrke Thor (her nok som eksempel på asetro praksis generelt) (M25). Når interviewerens giver eksempler, fx jul, frisind, druk, ædegilder osv., bekræfter flere af deltagerne med egne ord, at disse godt kunne være udtryk for oldnordisk kultur, men det er tydeligvis ikke noget, som de selv har tænkt over (fx K25, M25).

Tabel 11	Hvornår udtrykker vi danskere vores kristne kultur mest?
Deltager	citater
M23	“Jeg tror det er, når man møder op i kirken, selvom man ikke har noget religiøst forhold til den - eksempelvis til jul”
M41	“Øh jul, det er det meste kristendom, jeg gør ..det er at synge salmer, når jeg danser rundt om juletræet.”
M27	”Juleaften. Jeg tror, det er der, hvor den danske folkekirke de har aller mest travlt. Jeg gør det selv, fordi jeg syntes det er hyggeligt. Og jeg gør det udelukkende pga. alle andre også synes, det er hyggeligt. Og igen, det er et samlingssted. For mig der er det fuldstændig ligegyldigt, hvad præsten han siger. For mig er det, at man er sammen med sin familie, og man er sammen, om det man laver. Så kan det være lige meget, hvad for en kirke det er i... eller hvad det nu er. Så jeg tror, det er julen.”
K23	Der vil jeg nok også sige højtiderne. Fejre påske, fejre jul, fejre Sankt Hans. Der vil jeg nok sige at det er højtiderne mest, der hvor jeg også kunne finde på at gå i kirke, hvor at det ville jeg ikke gøre normalt.”
K24	“Sådan ved højtider. Bryllupper, konfirmation, dåb, begravelse, bisættelse, juleaften tænker jeg. Jeg tager selv til andres bryllupper og barnedåb.”
M26	“Når vi går i kirke, fx når man skal konfirmeres og døbes og sådan nogle ting. Og til gudstjenester og sådan noget. Juleaften og sådan noget, går man jo meget [op] i.”

K61	”Størsteparten af danskere udtrykker det vel omkring juletid og lidt også omkring påske. Ellers er det vel et spørgsmål om at man har fri på de helligdage.”
M25	”Det vil jeg sige, må være omkring jul. Det er jo der, de fleste danskere går i kirke og hører Juleevangelierne, og om dengang Jesus blev født. Lidt for at fejre hans fødselsdag, selvom det ikke handler om ham, når man kommer hjem fra kirken igen, men der er ligesom en tradition med, at man går i kirke på juleaften.”
M22	“Jeg tror de fleste udtrykker nok deres kristne kultur omkring juletid, der er rigtig mange som ikke er særligt kristne, der tager i kirke og ved juletid. Jeg ved, da jeg var mindre med min familie, der tog vi også i kirke, når det var juletid, selvom jeg ikke kommer fra en særligt religiøs familie. Jeg tror der er mange danskere, der gør det af samfundsmæssige årsager, altså sociale årsager i stedet for nødvendigvis religiøse årsager. Jeg tror der er mange som gør det for sammenhold, altså det er jo også hyggeligt på et vist punkt, det er mange mennesker samlet et lille sted, så det kan jo godt give denne her følelse af tryghed og hygge når det er koldt og sådan noget, at komme ind et varmt sted med massere af lys og høre på nogen snakke, der kan give noget tryghed. Men jeg tror de fleste de udøver deres kristendom i vintertid eller ved højtider, som påske og sådan noget.”

Tabel 12	Hvornår udtrykker vi danskere vores oldnordiske kultur mest?
Deltager	citater
M26	“Det er et godt spørgsmål. Ja, det et godt spørgsmål.”
K61	”Den kan jeg ikke sige at vi udtrykker på samme måde som vi udtrykker kristendommen i form af jul ... og påske ... og dåb ... og konfirmation.”
M41	“Jamen, jeg tænker faktisk mest, at det er sådan noget, man bruger i forbindelse med sport, altså, at vi kalder os vikinger og har vikingehat på, når vi spiller fodbold.”
K23	”Ja, altså det syntes jeg også er mere vikingekulturarv [efter interviewer nævner mulige eksempler, fx druk og ædegilde osv]. Men så ville jeg måske også mere sige, at vores kultursted... Vi er jo rigtig, rigtig glad for det, også at komme ind og se det. Rent kulturarve-mæssigt. Altså fysisk. Med og på museer, og de der lejre som vi laver, hvor man kan komme ud og opleve og se hvordan det var at bo i vikingetiden. Det er jo sådanne noget, som er populært hos os, i Danmark.”
K24	Det ved jeg ikke, om vi er så mange, der gør. Måske sådan til fodboldkampe, der er mange, der sådan tager vikingehjelme på og er, sådan, nu er vi bare vikinger, også der, da vi skulle spille semifinale mod England, der var der også mange, der var sådan ”årh nu sejler vi over Østersøen og erobrer England [...] Jeg tror, der er mange, der synes, det er sjovt at tænke på, at vi engang var vikinger.”

K25	<p>”Det ved jeg sgu ikke... hvornår vi som personer gør det?” [Du nævnte selv, da du snakkede om thorshammeren, nogle ting... du nævnte druk, alkohol.] ”Nå ja... det kan da godt være. Det ved jeg ikke om det er en del af det at vi er meget frisindede på en måde... løsslupne.”</p>
K59	<p>”Jamen det er jo også måske jul? Og jeg ved heller ikke... Jeg ved ikke om det har en skid med det at gøre, men jeg har det også sådan lidt... Der kommer også lidt viking over mig til sådan en Sankt Hans aften. Jeg ved ik’, det har sikkert ikke en skid med det at gøre, men det er jo lige meget. Jeg ved heller ikke om der er sådan noget Allehelgens, jeg ved ikke om... Nej Allehelgens det må jo være kristent. Jeg ved ikke med det der fastelavn, men i hvert fald jul. Fordi det er jo dybest set en lys-fest. Øh... Jeg tænker måske også, at vikingerne, det oldnordiske, de fejrede forårsjævndøgn, efterårsjævndøgn, vinter... og alt det der.. Vintersolhverv. Det gør vi ikke, men jeg lægger altid mærke til det i min kalender.”</p>
M25	<p>”Vores oldnordiske kultur? Puha, det ved jeg så ikke. Det er jo ikke rigtig noget vi bruger så meget i hverdagen. Men jeg kan da forestille mig, at der er nogle mennesker, der bruger det i deres hverdag, når det kommer til sådan noget med Thor og styrke og sådan noget, fordi hver Gud ligesom repræsenterer et eller andet. Så kan folk bruge det som symboler på et eller andet, som de kan bruge i deres liv.” [Hvad med f.eks. drukkultur, ædegilder, humor, frisind, jul, nisser?] ”Ja det er rigtigt. Der kunne vi godt drage nogle paralleller. Det er da rigtigt. [Hvordan det?] Jamen, du har da ret i, at de nordiske guder var meget frisindede, og ja, de drak meget og holdt ædegilder. Det gør vi jo stadig. Vi samler tit vores familier til middage, og når vi går i byen med vennerne, så drikker vi jo som et hul i jorden. Så der synes jeg godt, vi kan drage nogle paralleller. Der har vi ligesom tager noget med, måske.”</p>

3.6 Skal vi værne om den kristne og den oldnordiske kulturarv?

Kristen kulturarv (tabel 13): De fleste deltagere synes, at det er god ide at værne om den kristne kulturarv, fordi kristendommen er vigtig for danskernes identitet og for sammenholdet i Danmark (fx M25, M22, K45, K21, K59), og i et tilfælde fordi det danske samfund er truet af multireligiøsitet og oprud (fx K61). Enkelte minder om, at danske værdier og normer er kristne (fx K21), og at kristendommen er vigtig for vores historie (fx M22). Én peger på, at kristendommen måske er for internationalt til, at vi skal værne om det specifikt i Danmark (K23). En synes kirkerne er bevaringsværdige, mens kristendommen som tro ikke bør værnes om (K24).

Oldnordisk kulturarv (tabel 14): de fleste deltagere mener, at man skal værne om oldnordisk kultur ligesom den kristne kultur (fx M21, K27, K24, K51, M22), fordi den skaber sammenhængskraft for ‘folk og nation’ (M56), og fordi vi fortsat skal være ‘vikinger’ og have

‘danskermentalitet’ (M23), eksempelvis ‘løssluppenhed’ og mindre alvor end i kirken (K24). M26 mener man skal ‘tage det rigtige med fra begge religioner’. Nogle gør opmærksom på, at oldnordisk kultur primært er vigtig som en del af danmarkshistorie, ikke som noget nutidigt (fx K27), og ikke som en religion (K45). Én anden påpeger, at danskerne før de fik kristne værdier havde asetroens værdier, og derfor skal oldnordisk kultur værnes om. M25 vil gerne værne om mytologien i børnefortællinger, fx om Thor og styrke, men ser ellers ingen ide i at værne om den oldnordiske kultur. K59 foreslår (lidt spøgefuldt), at man skal indføre mere oldnordisk kultur i form af fejring af solhverv.

Nogle af deltagerne mener, at den oldnordiske kultur er nemmere at definere end den kristne kultur (fx M65, K24), og derfor bedre til at skabe fællesskab (K24). K24 mener, at ingen rigtig ved, hvad kristen kultur er, så det virker mindre effektivt til at skabe fællesskab. Det samme udtrykkes af K23, som gentager, at kristendommen er international, mens oldnordisk er specifikt for os danskere, og at den oldnordiske historie er mere i os end den kristne historie (K23).

Én udtrykker skepsis omkring vikingerne (muligvis deres værdier), men mener alligevel at oldnordisk kultur skal værnes om (M27). M41 vil hellere værne om oldnordisk kultur end kristendommen, fordi den virker mindre skadelig. K61 synes til gengæld, at kristendommen er vigtigst, men vil også gerne værne om oldnordisk kultur.

Tabel 13	Er vores kristne kulturarv noget, vi skal værne om i Danmark?
Deltager	citater
M25	”Ja, det synes jeg. [Hvorfor?] Fordi, jeg synes, det er noget, der gør os til danskere. Det er noget, der definerer os. Selvom de fleste danskere ikke går i kirke hver søndag og nok ikke er så troende, så har vi alligevel kristendommen at læne os tilbage på et eller andet sted. Folk bliver også stadig døbt, folk bliver stadig konfirmeret, folk bliver stadigvæk gift i den kristne tro, og alt sådan noget der. Man kan sige, for eksempel, det der med at blive gift, det er jo ikke fordi, man er mega kristen, at man gør det. Det er nok mere fordi, der er noget smukt ved det, som ligger i vores tradition. Så på den måde, synes jeg den er vigtig at holde fast i, fordi det ligesom binder os til noget .. eller ikke binder os .. men det kan hjælpe os med nogle ting. Og ja, der er bare nogle gange, hvor den er god at have.”
K23	”Altså, det ved jeg ikke helt. Altså jeg føler at det [kristne?] er meget internationalt [..]. så jeg ved ikke så meget, om vi burde værne om dem [kristne traditioner?], som sådan en dansk ting.”
K61	”Det synes jeg [...] personligt, fordi den for mig er vigtig. Men også fordi at det er noget kulturelt, og fordi vi bliver mere og mere et multireligiøst samfund som kan splitte vores tro ad – splitte vores tro fra hinanden. Det er vigtigt at beholde

	nogle rødder – nogle kristne rødder.”
K24	“Nej, jeg ved det ikke, altså jeg er jo selv ateist, så det er fint nok hvis andre gør det, altså jeg går ind for at alle ligesom må have deres egen religion. Jeg synes da også kirkerne er flotte, så de må da også gerne bevares, men altså.. Hvis det lidt dør ud så er det vel fordi folk ikke har behov for det længere.”
M22	“Ja, det synes jeg da, det er jo en stor del af selve Danmark historien, det har jo formet Danmark til den nation som det er i dag. Jo der har været et førkristent Danmark, men der har ikke rigtigt været et førkristent kongerige som Danmark, det har været svært at holde sammen på stammer og de forskellige herrer der reagerede. Så jeg tror at det er noget der er værd at værne om, helt bestemt fordi at, det er jo en del af Danmark og Danmark historie, så på samme måde som man gerne vil værne om, om den asetroende del af Danmark, så synes jeg også man skal værne om den Kristne del af Danmark fordi at, i historien kan man ikke bare plukke ting ud, som du ikke synes lyder godt, du bliver nødt til at acceptere, at det er en ting, som har været og en ting som er sket, så derfor syntes jeg også, man skal værne om det kristne, uanset om folk bliver mindre kristne eller hvad.”
K45	”Hmmm... jeg synes det er vigtigt at værne om noget som vi er fælles om og på den måde synes jeg faktisk at vi skal værne om det, men for mig om det hed kristen kulturarv eller om det hed noget andet det er ikke så vigtigt for mig, det som er vigtigt det er at vi har noget at være fælles om, og det er vi om den kristne kulturarv”
K59	”Det tror jeg vi bliver nødt til, vi bliver nødt til at værne om det, fordi det er den kultur, vi har. Men vi skal ikke værne om det på den måde, at der ikke er plads til andet. Men vi skal værne om vores kultur... Altså vi skal jo ikke holde op med at holde jul, fordi at der nogle som ikke gør det – ligesom at de ikke skal holde jul, fordi vi gør det. Der er plads til alle, men jeg vil godt blive ved med at holde mine helligdage.”
K21	“Ja. [Hvorfor?] Fordi vi på trods af, at vi har religionsfrihed i Danmark, skal værne om, hvor danskerne kommer fra. Vi har bygget vores samfund op på kristne værdier og normer, som er vigtige at huske.”

Tabel 14	Er vores oldnordiske kulturarv noget, vi skal værne om i Danmark?
Deltager	citater
K24	“Ja, det synes jeg, for der er et sammenhold, som måske mere er et fælles sammenhold, hvor det, der er i kristendommen er mere et som du har med noget, som ingen rigtig ved, hvad er. Det er meget mere personligt, hvor her [oldnordisk kulturarv] er det mere sådan “vi skaber noget sammen”, som jeg også ville synes var rigtig ærgerligt, hvis det ikke var der! Så her mødes man mere sammen, selvom der også er et fællesskab i det andet, men det er et fællesskab om noget, du ikke ved hvad er! For mig i hvert fald. Jeg kan godt lide, at det ikke er så alvorligt, fordi der skal også være plads til, at

	man bare kan grine, og at der er mere en løssluppenhed.”
M21	“Ja, men på samme måde som ved kristendommen. Det også vigtigt at vide det, der skete før kristendommen.”
M56	“Altså, konventioner af den slags, som har sit udspring i noget religiøst, det kan jeg simpelthen ikke finde på en eneste god grund til at værne om. Men, men en kultur, som har en sammenhængskraft i folk, i nationen og som ikke er båret af religion, det synes jeg bestemt, man skal værne om.”
K27	“Ja, det synes jeg. Det mener jeg igen på samme grundlag som kristendom. Jeg mener, det er vigtigt, når man vil forstå, hvem vi er i dag, så skal man også forstå, hvem vi ligesom har været en gang ... det er øøh ... det er vigtigt, at man ved, hvad der har lagt til grund for forhenværende kulturer eller for valg, der er blevet taget på et tidspunkt, hvor man slet ikke kan relatere til det i dag, hvor man måske bruger meget mere logik – siger jeg – eller man bruger politik til at afgøre en masse andre ting i dag, end man gjorde førhen, og hvorfor ... det er egentlig ret interessant ... jeg synes, det er meget vigtigt, at man ikke belemrer, men man belærer omkring den kultur, der har været førhen, for det er en del af Danmark, selvom vi er et andet sted nu.”
M27	”Ja, altså. Det skal vi vel. Men jeg tror folk, de skal lige skue lidt på hvad vikinger, det drejer sig om. Men ja, på det punkt, det er i Danmark nu, så synes jeg da bare man skal fortsætte med det. Jeg tror ikke, det er så vigtigt, men ja lad os da værne om det.”
M65	“Ja. ..jeg vil heller sige, at hvis folk vil det, så er det fint. Hvis det betyder noget for dem. Og det gælder også den kristne kultur. Jeg har et indtryk af, uden jeg ved ret meget om det, at den oldnordiske kultur er mere velformuleret. Altså snittene er skarpere i den, end den er i den kristne kultur. Jeg ved ikke, om det er rigtigt, men det tænker jeg bare, når jeg tænker på det, fordi den kristne kultur er jo, jeg havde nær sagt, altså knaldet både til højre og venstre og brugt af alle mulige, [...] Det synes jeg er en stor forskel mellem dem. I hvert fald for mig, fordi det virker som om, historien er meget klar i den oldnordiske tradition, ikke? Der er en historie, der er nogle guder. Men der er ikke så mange påstande om, hvad den gør. Altså kristendommen lider jo af - altså alle de borgerlige politikere de ynder jo at fortælle, at det er kristendommen, der har gjort det hele. Det er sådan set lidt synd for kristendommen. Fordi det kan den jo ikke bære. Så de udhuler den sådan set. [..].”
M23	“jamen hvis det betyder at vi skal være vikinger og have dansker mentalitet, så syntes jeg, da vi skal bevare det.”
M26	“Det synes jeg da. Det er da spændende.”
K21	“På en måde.. fordi før vi fik kristne værdier byggede vi på asatroen.”
K61	”I en prioriteret rækkefølge synes jeg kristendommen har den største plads. Og jeg synes det er fint at værne om den nordiske tro, men ikke i samme grad. Den har ikke lige så stor vigtighed for mig i hvert fald”

M41	“Øhh kun i højere grad end kristendom, fordi jeg tror det er en mindre skadelig religion end kristendom. Jamen, jeg syntes ikke rigtigt kristendommen har båret noget godt med sig, jeg syntes, det var en dårlig vej at vælge, så det skulle man nok have ladet være med’.”
K23	”Ja, og det er, fordi at det er noget som er sådan for os. Det er ikke noget som er sådan internationalt, altså det er kun noget vi har her. Og det er også meget mere med vores historie, og vores land opbygning, altså hele starten af Danmark, så det syntes jeg.”
M25	”Altså lige nu kan jeg nok ikke se meningen med det. Men jeg synes, at læren omkring det er meget fin og hyggelig for børn. Altså selvfølgelig ikke med drukkultur og ædegilder. Men jeg synes, der er en fin historie med mange af tingene. At Thor står for styrke, og at hver Gud ligesom repræsenterede noget på hver sin måde, det synes jeg er en god fortælling. Altså det er god fortælling, og det synes jeg måske godt kan være værd at værne om.”
K24	“Der vil jeg svare det samme som med det kristne. Dem der har lyst til det må da gerne, men jeg er lidt ligeglad.”
K51	“Ja... Øh... Igen lidt a la ligesom med kirken, at øh... At jeg er helt sikker på, at det giver også noget til mange mennesker.”
M22	“Helt bestemt det syntes jeg. Ligesom med det kristne er det noget som har været en del af vores historie, det kan godt være det ikke har været en del af kongeriget Danmark, men Danmark som et land har jo stærk fortid til det her før-kristne, tidlige germanske stammer som har boet her. Så ja jeg tænker helt klart det er en del at værne om, ens kultur, det der kom før.”
K45	”Men det er igen, at jeg synes, det vi skal værne om, er vores fællesskab, øhh... og om det ligger i det ene eller det andet det har ikke den store betydning for mig. Det vigtigste er at vi har noget at være fælles om som danskere” ”Ja jeg synes bestemt vi skal værne om at vi har nogle fester sammen og øhh... at vi har noget samvær ja ja, jeg synes også, at det er vigtigt både at kunne være sammen om både glæde og sorg, og om det er i kirken eller på oldnordisk vis, det betyder ikke så meget for mig, det betyder mere det at vi har noget at være sammen om.”
K59	”Måske skulle vi endda prøve at finde lidt mere af det frem? Altså fordi, der er jo også noget sjovt... Jeg kunne godt tænke mig, at måske... At man markerede det der vintersolhverv og.... Og lidt mere, men jeg ved ikke lige hvordan man skulle gøre det. Men jeg har bestemt ikke noget imod det. Jeg synes også at det har sin charme. Og sådan lidt... Især her, vi er jo... Der er jo råt [den danske natur?].”
M26	“Jo vi skal værne om den viden om, at de har været her engang og tage alt det positive med vi kan tage med fra det, men øh vi bliver også nød til at øh at huske på at meget af det måske er sådan noget øh viden som kan være sandt og kan være noget som der ikke har fundet sted og være kritiske i øh det skal vi også i alt andet men øh også i kristendommen, men være kritiske når det kommer til øh religion sørge for at vi får det rigtige med også fra begge religioner.”

K45	“Rent historisk, så skal vi jo selvfølgelig. Men om vi skal værne om den sådan, at folk skal være aktive asetro – det tænker jeg ikke, vi skal.[...] jeg mener mere, det er historisk, end det er religiøst, at vi skal værne om den.“
-----	--

4. Diskussion

På baggrund af 25 interviews har vi sammenlignet danskernes forhold til henholdsvis kristen og oldnordiske kultur og mytologi. Vi finder, at deltagerne indsocialiseres i begge gennem højtlesning i barndommen og gennem undervisning i skolen. Mange lærer desuden om kristendom i forbindelse med konfirmationsforberedelse, mens viden om oldnordisk kultur og mytologi suppleres væsentligt gennem selvvalgte kilder, fx medier som tv og internet. Vi ser også, at deltageres viden om kristne guddommelige skikkelser er usikker og begrænset. Den kristne gud forbindes primært med Jesus Kristus, som de i øvrigt ikke mener at vide særligt meget om. Helligånden ved de meget lidt om. Viden om de oldnordiske guder er ligeledes usikker og begrænset, dog med en tendens til, at de yngre deltagere ved mere end de ældre. Thor er den skikkelse, som deltagerne har det klareste billede af (tordengud, styrke og hammer), mens forestillinger om Odin varierer mere. Deltagerne ved meget lidt om Freja ud over, at hun er kærlighedsgudinde. Både det kristne kors og Thorshammeren opfattes som religiøse symboler, men deltagerne antager, at man godt gå med kors og hammer uden at være religiøs. Dog forklarer nogle deltagere at de aldrig selv ville bære et kors, netop fordi de ikke er kristne. Thorshammeren behøver ikke være religiøs, men kan også signalere tilhørsforhold til den oldnordiske kultur generelt, og den kan ifølge enkelte også bæres alene ud af en æstetisk præference.

Den store forskel i deltageres forhold til kristen og oldnordisk kultur ligger i opfattelsen af, hvornår de to kulturer udtrykkes. Kristendommen er stærkt forbundet med jul, særligt det at gå i kirke ved juletid, men også andre højtider. Kun i mindre grad nævnes ritualer som dåb, konfirmation, bryllup og begravelse. Der hersker en langt vagere opfattelse af, hvornår den oldnordiske kultur udtrykkes, men sportsbegivenheder nævnes som et eksempel.

Endelig vil deltagerne gerne værne om både den kristne og den oldnordiske kulturarv, fordi de er vigtige for dansk identitet og sammenhold og historie. Kristendommen anses af nogle som mere international, mens oldnordisk er mere specifikt for danskere, hvilket gør denne lettere og måske ligefrem vigtigere at værne om. Det er interessant og måske ligefrem paradoksalt, at deltagerne har nemmere ved at se, hvornår den kristne kultur udtrykkes, mens de samtidig synes, at den oldnordiske kultur er bedre til at markere dansk nationalidentitet, fx til sportsbegivenheder.

4.1 Metodiske problemer

I de fleste kvalitative interviewstudier med et begrænset sample er det svært at generalisere til en bagvedliggende population, især hvis gruppen af deltagere og den bagvedliggende population er heterogene. I vores undersøgelse er der eksempelvis grund til at antage at, køn, alder, geografi, uddannelse, politisk ståsted og personlig religiøsitet kan have store konsekvenser for ens forhold til både kristen og oldnordisk kultur og mytologi (se fx Schjødt et al., 2022). Men disse forskelle kan vi ikke fange på nogen pålidelig måde i nærværende studie. Undersøgelsen er altså ikke med nogen sikkerhed generaliserbar til danskere generelt. Alligevel viser vores interviewdata, hvordan indsocialisering i, viden om, opfattelser af og holdninger til de to kulturer ser ud i en gruppe danskere, som ikke er stærkt investeret i hverken kristendom eller asetro. Deltagerne er rekrutteret fra den samme population som i en spørgeskemaundersøgelse (Schjødt, Christensen, Petersen, 2022), der netop analyserer forholdet til kristen og oldnordisk kultur i et større sample. Her ser vi, at de identificerer sig med både kristen og oldnordisk kultur, og at de mener, at begge kulturer bidrager væsentligt til danske værdier generelt.

5. Konklusion

Nærværende undersøgelse er os bekendt den første komparative kvalitative undersøgelse af kulturkristendom og kulturasetro i Danmark. Ved at sammenligne deltagernes forhold til de to spor i dansk kultur kan vi danne os et indtryk af ligheder og forskelle. Danskerne har mange kulturelle repertoires eller spor at trække på (fx antik filosofi, oplysning, humanisme osv), men de kristne og oldnordiske spor er skarpt definerede spor med egne symboler og myter, som gør dem let genkendelige for de danskere, der allerede lærer om dem fra barnsben. Vores interviewdata indikerer, at det måske ikke er de religiøse aspekter ved kristen og oldnordisk kultur, der opfattes som vigtige for danskerne (fx viden om guderne), men snarere deres evne til at skabe sammenhold og national identitet. Hertil synes begge at opfattes som effektive kilder.

Det er før blevet argumenteret for, at Danmark har en dobbelt nationalidentitet i det kristne og det oldnordiske (Schjødt et al., 2022), selvom forholdet til oldnordisk kultur og mytologi er uklart og løst formuleret. Det indbyrdes forhold mellem de to spor kan ikke udledes af nærværende rapport's interviewmateriale, men vi henviser til en ny rapport, som netop forsøger at kvantificere styrkeforholdet mellem kristen og oldnordisk kultur (Schjødt, Christensen, Petersen, 2022).

6. Referencer

- Andersen, Peter, Jakob Erkmen & Peter Gundelach (2019) "Udviklingen i (ikke)religiøsitet", i Frederiksen, Morten (red.) *Usikker modernitet – danskernes værdier fra 1981-2017*, Hans Reitzels Forlag, 231-264.
- Borup, Jørn (2016), "Kulturreligiøsitet og kulturreligion", *Religion 2*, 54-62.
- Iversen, H. R. (2005). Gudstro i den danske religionspark. In Iversen, H. R. & Højsgaard, M. T, (eds) *Gudstro i Danmark*, 103-123.
- Mauritsen, A. (2022). "Irreligiøsitet, kristendom og levet kulturreligion: En kvalitativ analyse af individuelle og kollektive identiteter", *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift*, 73, 5-18.
- Nielsen, M. V. (2016) Kulturkristen: en deskriptiv eller normativ betegnelse i Danmark i dag. *Religion 2*: 64-70.
- Schjødt, U., Petersen, L. H., Christensen, L. M., Bjerregaard, S. M., & Qvortrup, C. (2022). Kulturasetro i Danmark?: En indledende undersøgelse. *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift*, 74, 764-785.
- Schjødt, U., Christensen, H. R., Petersen, L. H. (2022) Rapport: Surveydata om kulturkristendom og kulturasetro i Danmark.